

Τα πρώτα χριστιανικά χρόνια η περιοχή του σημερινού νομού Άρτας αποτελούσε τμήμα της επαρχίας Παλαιάς Ηπείρου, με πρωτεύουσα τη Νικόπολη. Το μεγάλο χάσμα των ιστορικών ειδήσεων συνεχίζεται έως και το 1082, όταν η ευρύτερη περιοχή της Ηπείρου γίνεται επίκεντρο σημαντικών ιστορικών γεγονότων, που σχετίζονται με την προσπάθεια του αυτοκράτορα Αλέξιου Α΄ Κομνηνού να εκδιώξει τους Νορμανδούς από τα δυτικά εδάφη της Βυζαντινής αυτοκρατορίας. Τότε (1082), η Άρτα αναφέρεται για πρώτη φορά με το νέο της όνομα. Φαίνεται ότι με τη σταδιακή παρακμή της Νικόπολης, αρκετοί κάτοικοι εγκαταστάθηκαν σε αυτή, γιατί η θέση της τους προσέφερε μεγαλύτερη ασφάλεια.

Είναι άγνωστο πότε ακριβώς πήρε η Άρτα το νέο της όνομα. Άγνωστη παραμένει επίσης και η ακριβής ετυμολογία του. Κατά μια εκδοχή η λέξη Άρτα προήλθε πιθανόν από παραφθορά του ονόματος Αμβρακία ή από το όνομα του ποταμού Αράχθου. Αξιοσημείωτη είναι η προσπάθεια ετυμολογίας, που συνδέει τη νέα ονομασία με την ευφορία των προϊόντων της πόλης, με τα οποία "αρτίζοταν" τόσο αυτή, όσο και οι γύρω περιοχές. Ενδιαφέρουσα είναι επίσης και η άποψη ότι η λέξη Άρτα προέρχεται από τη λατινική λέξη artus ή arta, που σημαίνει στενή ή στενά.

Μετά την κατάληψη της Κωνσταντινούπολης από τους Σταυροφόρους, το 1204, η Άρτα έγινε πρωτεύουσα το κράτους της Ηπείρου, που είναι γνωστό ως Δεσποτάτο της Ηπείρου γιατί οι περισσότεροι ηγεμόνες του κράτους έφεραν τον τίτλο του δεσπότη, δηλαδή του ηγεμόνα. Το Δεσποτάτο εκτεινόταν από την Ήπειρο έως και το Δυρράχιο και περιλάμβανε ολόκληρη τη βορειοδυτική Ελλάδα και περιοχές της Θεσσαλίας και της βορειοδυτικής Μακεδονίας. Ιδρυτής του ήταν ο Μιχαήλ Α΄ Άγγελος Κομνηνός Δούκας (1205-1215), συγγενής της αυτοκρατορικής οικογένειας των Κομνηνών. Μετά το θάνατο του ο αδερφός του Θεόδωρος (1215-1230) επέκτεινε το κράτος και κατόρθωσε να ανακαταλάβει τη Θεσσαλονίκη, που μέχρι τότε κατείχαν οι Σταυροφόροι και ίδρυσε το βασίλειο της Θεσσαλονίκης. Ο Θεόδωρος έκανε αρκετές προσπάθειες να ανακαταλάβει επίσης την Κωνσταντινούπολη και να αποκαταστήσει τη Βυζαντινή Αυτοκρατορία. Ο ανεπιτυχής του Μιχαήλ Β΄ (1231-1267) κατά τη διάρκεια της εξουσίας του φρόντισε για την οχύρωση της Άρτας και έκτισε τα μοναστήρια της Κάτω Παναγιάς και της Παντάνασσας κοντά στη Φιλιπιάδα.

Τα επόμενα χρόνια η Άρτα κυβερνήθηκε διαδοχικά από τη δυναστεία των Ιταλών Orsini (1318-1337) και από Αλβανούς ηγεμόνες (1359-1416). Στις αρχές του 15ου αι. κυριεύθηκε από τον κόμη της Κεφαλονιάς Κάρολο Ι Τοκκό (1411-1429), ο οποίος την εποχή αυτή ήταν δεσπότης, δηλαδή ηγεμόνας των Ιωαννίνων.

Το 13ο-15ο αι. η Άρτα υπήρξε σημαντικό καλλιτεχνικό κέντρο της Ελλάδος. Την εποχή αυτή ο πληθυσμός της πόλης αυξήθηκε σημαντικά, και οι εμπορικές δραστηριότητες της επεκτάθηκαν. Την ίδια περίοδο κτίσθηκαν πολλές εκκλησίες, μοναστήρια, δημόσια κτίρια και η πόλη οχυρώθηκε με κάστρο.

(Απόσπασμα από το βιβλίο «*Οδοιπορικό στην Άρτα*» της Βαρ. Ν. Παπαδοπούλου